

кола багатьох країн застосовують цей інструмент для того, щоб утримувати громадську думку в потрібному стані, щоб приймати і просувати рішення, що зручні для них. За даними дослідження USAID-Internews, майже 60% українців не схильні до критичного мислення і не вміють розрізнити правду і брехню.

Можна зробити висновок, що галузева преса XIX – початку XX ст. була високоякісною та відігравала дуже важливу роль у промисловому розвитку регіону. Регіональна гірничозаводська преса є цінним джерелом із соціально-економічної історії України. Стосовно фейкових тенденцій сучасних ЗМІ варто зауважити, що вони несуть велику реальну і потенційну загрозу для суспільства і держави. Люди досить легко вірять найнеймовірнішим чуткам, брехливим повідомленням і постам. Щоб не попастися на фейк, експерти радять вибирати для себе авторитетні ЗМІ, які мають бездоганну репутацію і ніколи не маніпулюють інформацією.

Бібліографічні посилання:

1. Как отличить фейк от правды? URL: https://34.ua/kak-otlichit-fejk-ot-pravdy_n83860
2. Меженко Ю. А. Русская техническая периодика 1800-1916 гг. Библиографический указатель / Ю. А. Меженко. Москва – Ленинград: Изд-во АН СССР. 1955. 300 с.
3. Fake News: как создаются фейковые новости и можно ли их распознать. URL: <https://habr.com/ru/company/trendmicro/blog/478040/>

Стояцька Ганна Михайлівна
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
кафедра гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності,
кандидат філософських наук, доцент*

**МІЖ МИНУЛИМ І МАЙБУТНІМ: УКРАЇНА
У МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ**

«Розколота нація» – це контroversійне поняття стало частиною суспільного українського дискурсу ще на початку 90-х років XX століття. Тоді воно означало, переважно, ідеологічні розбіжності щодо оперативних цілей та найближчого майбутнього держави, яка раптом отримала незалежність. І прикметно, що тоді воно цілковито вписувалось у парадигму «політичної нації». Здавалось, для країни з такою непростю історією, що була поділена свого часу між кількома імперіями, цей фактор може бути єдиним фактором розбіжностей.

Але наразі, у XXI столітті, слід констатувати, що «розколотість нації», лише побіжно і непрямом стосується історичних особливостей існування України як території транзитної в усіх сенсах – географічному, ментальному,

культурному. Ці особливості, хоча і відіграють важливу роль у формуванні сьогоденішнього світогляду українця, але, втім, не є визначальними.

Наразі, найбільш визначальною рисою формування парадигми «сучасного українця» є «цивілізаційність», яка, власне, лежить в основі «цивілізаційного вибору», а саме – демаркаційна лінія між тим українцями, хто вважає що варто боротись за свою свободу, і тими, хто бачить сенс виключно у особистому добробуті і не замислюється над долею держави.

Згідно з грудневим (2019 року) опитуваннями фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, проведеного спільно з Центром Разумкова і оприлюдненим у січні 2020 року, 20% українців вважають, що «за певних обставин авторитарний режим може бути кращим, ніж демократичний» [1], а 33% «згодні поступитись державі часткою прав і свобод в обмін на власний добробут» [2] і ця частка зросла з 2018 року на 7%.

На щастя 52% все ще впевнені, що демократія є найбільш придатним і найбільш бажаним варіантом державного устрою для України. Втім, постає питання: звідки ж беруться в Україні ці 20%? У країні, яка пережила травматичне радянське минуле, події Революції гідності та переживає російсько-українську війну і платить таку високу ціну за свободу і демократію – кров'ю своїх громадян.

Безумовно це ті, хто «некритично» пройшов через радянське життя, коли панувало переконання що лише «сильний господар», «сильна рука», може навести порядок. Але в цьому сенсі активними є намагання і місцевих українських популістів, які перманентно, протягом майже 30 років, нав'язують сумнівні перспективи розвитку, наводячи як прийнятні приклади цілковито взірцевих авторитарних режимів. Ніхто не намагається рефлексивно проаналізувати: а чому, власне, змогли свого часу успішно відбутись реформи в Польщі, Латвії, Литві, Естонії, Угорщині, Чехії, Словаччині – за абсолютно демократичних умов, за боротьби політичних таборів, із конкурентно сформованою громадською думкою та свободою медіа? Адже реформи там було успішно здійснено, ці країни стали членами Європейського Союзу – тепер українці прагнуть жити, так як вони.

Будь-які спроби навести приклади азійських або євразійських країни з різного роду варіантами розвитку або псевдорозвитку (в тому числі і такими цілковито тупиковими як у державі-окупанта Російської Федерації) і призводять, власне, до того «цивілізаційного розколу», який існує у свідомості українців і примушує суспільство постійно балансувати на цій світоглядній межі – між демократією та авторитаризмом.

Зараз дуже модною тенденцією стало «ляяння демократії»: по всьому світу здійснюються атаки на демократичні інституції (часто це супроводжується дискредитацією політиків, популізмом, підтримкою радикальних рухів, ескалацією конфліктних ситуацій). Цей підрив довіри до демократії покликаний показати, що вона, начебто, вже недієздатна форма суспільного існування, начебто загальні вибори себе зжили як явище, не здатні відобразити реалі-

льні суспільні настрої. Прибічники таких ідей намагаються на цьому тлі продемонструвати, що режими типу РФ, Китаю, Ірану виглядають «острівцями стабільності» у світовому хаосі. Не треба ілюзій. Ці заклики до так званої «стабільності» штучно створюються виключно для прагматичного встановлення жорсткої владної вертикалі у будь-якому окремому випадку.

Тому та більшість громадян України, хто хотів би жити в Україні, має розуміти, що до слова «Україна» треба додати «демократична, європейська, не корумпована, не авторитарна, з відкритою пресою та вільними виборами».

Наразі, в останні роки стало мейнстрімом згадувати події на українських територіях сторічної давності. Згадаймо й ми. Так званий «більшовицький мир» сто років тому почався з того, що війська Муравйова по звирячому знищили захисників Києва. Тоді більшість українців, виснажених змінами режимів та воєнними діями, віддали перевагу не боротись за свою державу і свою свободу, а замиритись з агресором. А дехто навіть вітав прихід такого «миру». У 1920 році війна в Україні закінчилась, а залишки українських військ було повністю витіснено з її території. А через декілька років, у 1932-33 рр., ті хто відмовився свого часу боронити свою державу, були змушені їсти своїх власних мертвих дітей.

Байдужість до долі країни дорого коштує байдужим. А спроби здатись на милість переможця коштує ще дорожче цілим наступним поколінням. Ані у 1920, ані у 1933 ніхто не захистив Україну. І, зрештою, протягом наступних десятиліть Україна втратила мільйони своїх громадян внаслідок колективізації, страшного голодомору, сталінських репресій, другої світової війни, розв'язаної двома авторитарними імперіями [3], повоєнного голоду, втягнутості України у повоєнні роки як території СРСР у холодну війну і у велику кількість воєнних конфліктів по всьому світу (в тому числі і в Афганістані). Це все є наслідками того, що українці свого часу виявились нездатними захистити свою державність. В підсумку ми втратили в ході цих подій декілька десятків мільйонів свої співгромадян.

І як частина цієї ідеології замирення з агресором, 20% і сьогодні все ще мріють про правління «сильної руки» і вважають цю химерну пропаганду прийнятною для політичного дискурсу XXI століття. Вибором цих 20% також є політика «замирення з агресором» та «мир за будь-яку ціну». У їх ціннісній системі краще «домовлятись» з агресором на його умовах, аніж продовжувати захищати свою державу. Вочевидь, якщо її реалізувати, ми найближчими роками знову будемо втрачати наших громадян мільйонами або прирікати їх на вигнання. Тому що авторитарна імперія на окупованих територіях завжди діє однаково – так, як вона діяла все XX століття.

Сучасний український історик Ярослав Грицак називає цей феномен, вживаючи метафору «диявол в історії». «Він міцно засів у ній, і нікуди з неї не дівається. У часи воєн і диктаторів він розганяється до мільйонів жертв. А у мирні часи перетворює наше життя в рутину і змушує нас з цим змиритися» [4].

Альтернатива цьому ментальному «рабству», цій віктимності – усвідомити: що авторитаризм – зло; що втілення авторитаризму і зла – Російська Федерація – є агресором; що будь-які спроби замирення з агресором – це шлях приреченої жертви. Усвідомити що немає вибору між війною і миром, між демократією і добробутом. Є вибір захищати країну і розуміти, що за свободу і незалежність треба боротись, або пристати на умови РФ і, зрештою, стати територією, цілковито підконтрольною агресору в усіх сенсах. Для України єдиний шанс зберегтися – це бути демократичною державою європейського зразка. В будь-якому іншому вигляді такої країни не буде.

Бібліографічні посилання:

1. Демократія чи авторитаризм? URL : <https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya-2019>
2. Які реформи нова влада почала успішно здійснювати? URL : <https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya-2019>
3. Снайдер Т. Криваві землі : Європа поміж Гітлером та Сталіним : [монографія]. К. : Грані-Т, 2011. 447 с.
4. Грицак Я. Звідки нам брати сили. URL : <https://cutt.ly/lyRm4sY>

Волобуєв Владислав Владиславович
*Національний університет
«Запорізька політехніка»,
юридичний факультет,
кафедра загальноправових
та політичних наук,
кандидат філософських наук, доцент*

**ПОПУЛІЗМ: ТИПОЛОГІЯ ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНИМ
ПРИЗНАЧЕННЯМ**

Головні події політичного життя українського сьогодення можуть бути оцінені як зорієнтовані за змістом, манерою подання та адресою на догоду очікуванням якомога ширшого кола громадян-виборців, тобто – популістичні.

Одночасно, політичні актори, задіяні в продуціюванні таких політичних подій, всіляко намагаються позбутися в своїх проектах популістського забарвлення, дорікнути за популізм політичним опонентам і зробити це як можна яскраво, зрозуміло – тобто, знову ж таки, популярно.

В своєму аналізі популізму ми виходимо з того, що популізм не є помилкою, маніпуляцією, деструктивною технологією і всім тим, що піднімає його до рівня загального зла.

Пропонуємо прийняти явище популізму як рису, притаманну суспільствам з переважно бідним населенням і некомпетентними громадянами. Саме такий стан суспільства вимагає використовувати популізм як метод донесен-